

NEWS

OF THE NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

SERIES OF SOCIAL AND HUMAN SCIENCES

ISSN 2224-5294

Volume 3, Number 307 (2016), 316 – 320

UDC 378.147

FORMATION OF PROFESSIONAL AND COMMUNICATIVE COMPETENCE ON THE BASIS OF PRAGMA-PROFESSIONAL TASKS

G.O. Shalshykbayeva¹, R.M. Bakhtiyarova², E.M. Maulenova³

Kazakh Ablai Khan University of International Relations and World Languages Almaty^{1,2,3}
rai_bah@mail.ru

Keywords: situation, model, communication, professional, problem, communicative competence, pragma-professional task

Abstract. At present, education has become a key element of the social structure, due to the strengthening of the social role of education in the world. Modern educational process focused primarily on the individual abilities of the students, in conjunction with the objectives of development of communicative competence. In accordance with the requirements of a modern foreign language teaching, the development of advanced technologies, training is the most important in the country and is one of the most pressing issues.

By simulating different real situations of communication in the classroom, students learn to find solutions to various problems, develop creative abilities of students and formed their professional competence. Thus, using this method, students gain both theoretical knowledge and practical skills.

The article deals with formation of communicative competence on the basis of pragma-professional tasks in teaching foreign languages.

ӘОЖ 378.147

ШЕТЕЛ ТІЛІН ОҚЫТУДА ПРАГМАТИКАЛЫҚ КӘСІБИ БАҒДАРЛЫ МІНДЕТТЕРДІ ШЕШУ АРҚЫЛЫ КӘСІБИ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТАЫРУ

Г.О. Шалшықбаева¹, Р.М. Бахтиярова², Е.М. Мауленова³

Абылай хан атындағы Қазақ Халықаралық Катынастар және Әлем тілдері Университеті^{1,2,3}
rai_bah@mail.ru

Тірек сөздер: жағдаят, үлгі, қатысым, кәсіби, мәселелік, қатысымдық компетенция, прагматикалық-кәсіби тапсырмалар.

Аннотация: Қазіргі заманда білім беру әлеуметтік құрылымның маңызды бөлігіне айналды, себебі дуние жүзінде білімнің әлеуметтік рөлі артты. Заманауи білім беру үрдісі ең алдымен жеке тұлғага бағытталып, студенттің іскерлігін, қатысымдық құзыреттілігін дамыту міндеттерімен үшінсан жатыр. Қазіргі заман талабына сай шетел тілін мекгертуде озық технологияларды, ұтымды әдіс-тәсілдерді пайдалану, білім беру саласында жүйелі жұмыстар атқару-еліміздегі ең маңызды, әрі кезек күттірмейтін ауқымды мәселелердің бірі болыш отыр. Кәсіби бағыттаған қатынасқа оқытуда жағдаятты үлгілеуши технологияны қолдану шартты жағдайда белгілі бір мәселені тудыру арқылы жасалады. Оқушы хабарламаны түсінеді және сол мәселені шешеді, бұның ерекшелігі кәсіби пынайы жағдай жасай отырып, болашақ маманның шығармашылық біліктілігінің қалыптасуына және оның кәсіби-бағыттаған құзыреттілігінің қалыптасуына ықпал етеді.

Қорыта айтқанда, бұл әдіс арқылы студенттер өз беттерінше теорияны менгерे отырып, практикалық дағдыларға да үйренеді, сонымен қатар өз ойын жүзеге асыру мүмкіндігіне де ие болады. Студенттер жағдаятқа талдау жасау арқылы болашақ маман ретінде қалыптасып, сабакқа қызыгуышылығы артады.

Бүгінгі таңда халықаралық байланыстар мен кәсіби айырбастың кеңеуі, еңбек пен академиялық мобиЛЬДІЛІКТІҢ өсуі кәсіби сөз берін кәтіншілікке игеру мен окуды ерекше сұранысқа итермелеп отыр. Арнайы мақсат үшін оқытылатын тілдің пәндейк процессынан мазмұны кәсіби өндірістік қатысымдық

Жағдаяттылық ұстанымына сәйкес жағдаят әлеуметтік-денфейлік, рөлдік, әрекетшілдік, рухани өзара қарым-қатынастар негізінде іске асатын интеғративті динамикалық жүйе, әдістемеде оқу-педагогикалық жағдаяттарын туыннату мақсатында колданылады, шетелдіктермен, іскери серіктестермен кәсіби қарым-қатынас үрдісін үлгілеуши ретінде колданылады.

Педагогикалық оқу жағдаятты квазикәсіби жағдаят ретінде қатынастың басты сапасын сактай отырып, оқушылардың болашақ кәсіби қарым-қатынасының түрлі жағдайларын үлгілейді және олардың шығармашылық әрекетінің дамуына мүмкіндік береді. Шынайы кәсіби-әрекетке жақын тапсырмаларды қолданудың қажеттілігі мен маңыздылығы оқушылардың кәсіпті мәндеруға деғен мотивациясын көтереді, сонымен қатар оқушыны болашақ кәсінке дайындауды, олардың әлеуметтік –мәдени және арнайы әрекетшілдік құзыреттілігі деңгейін дағылар мен іскерліктерінің қалыптасуына ықпал етеді. [10]

Болашақ кәсіби әрекетке оқу жағдаяттары арқылы дайындауда рөлдік ойындардың алатын орны зор. Рөлдік ойындар студенттердің талдау, жинақтау қабілеттерін дамытады, алған теориялық білімдерін тәжірибеде колдануға, болжамдауға және шынайы педагогикалық әрекетте кездесетін қындықтарды женуға көмектеседі.

Рөлдік ойындарды қолдана отырып әртүрлі мәселелерді қарастыруға болады. Рөлдік ойындарға қатысу – студенттердің мұғалімнің қатысуының өз бетінше жұмыс істеу қабілеттілігін арттырады.

Ғалым Е.И. Пассовтың пікірінше, жағдаят қатынас үрдісінің бірлігі ретінде қарастырылады. Жағдаят – қарым-қатынас субъектісінің рөлдік, әлеуметтік, іскерлік және рухани екі жақты қарым-қатынасының интегралды динамикалық жүйесі. Осылайша белгілі болғандай, қатысымдық жағдаят келесі факторлардан құралады: қатысым, қатысымдық тапсырмалар және қатысымдық акт іске асатын орта, жағдай. [11]

Әдістемелік ұғым ретінде жағдаяттың негізгі қызыметі- ол оқу үрдісінде қызығушылық, мазмұндылық, ұйымдастырылу және функциональдық аспекттерін қамти отырып шынайы қатынас жағдайына барабар шет тілінде сөйлеу мүмкіндігін туындана алады.

Жағдаят- субъектінің мотивациялық өзара әрекетіне негізделген коммуниканттардың сөз белсенділігін туындаатын бөліктер жиынтығы, ол шынайы жағдайларды қамтиды, сонымен қатар белгіленген мақсатқа сәйкес жағдаяттарғы өзгерістерді болжауға мүскіндік береді.

Жағдаят қатынас - әрекет орнын, коммуниканттардың әлеуметтік рөлі мен олардың қатынасының мақсаттарын анықтайды және коммуниканттардың сөз белсенділігінің нәтижесі болып табылады.

Жағдаят – компоненттердің байланыс және ұйымдастыру факторы болып табылады, олар өзара байланыста болады, табиғи жағдаяттың динамикалық, әрекетке түрткі болу, сөз әрекетін өрбіту деғен сияқты сипаттары оқу жағдаяттарын құру барысында ескерілуі тиіс. [12]

Қарым - қатынас мақсаты- коммуниканттардың әлеуметтік рөлі, қатысым мазмұны қатынас кезінде өзара ықпал етеді. Қатынас мақсатының өзгеруі әлеуметтік- рөлдік қатынас үндестігінің өзгеруіне әкелін соғады. Жағдаятты педагогикада болашақ шетел тілі мұғалімін дайындау үрдісімен байланысты бір жағынан кең мағынада қолданаса, екінші жағынан тар мағынада қоладанады.

А.А.Леонтьев қатынас жағдаяттарының мынандай келесі элементтерін алға тартады: орын, уақыт, коммуниканттардың рөлі, сыртқы орта, коммуниканттардың қабылдауы [13].

Қазіргі әдістемеде сөз әрекетіне түрткі болатын, яғни сөзге қатысымдық сипат беретін маңызды шарттарға сөз мотивінің болуын, жағдаяттылықты және жеке бағдарлылықты жатқызады.

Қатынас кезінде коммуникант қажеттілік туындағанда өз ойын білдіреді, сөйлеушінің не айтқысы келгенін сол кезде болып жатқан жағдай анықтайды. Қатынас жасау үшін қажеттілік және өз ойын білдіруге деғен ниет болуы қажет.

Ал ғалым Г.В. Роғова мұны былайша түсіндіреді: «Сөзге түрткі болатын мәселе жағдаятта орын алады, ал жағдаят – сөйлеуши ұсынатын және оның сөзге қатысуға деғен қажеттілігін тудыратын жағдайларды анықтайды». Г.В.Роғова мұны былайша түсіндіреді: мұндай жағдаяттар – нақты, абстрактілік және мәселелік болады. [14].

Жағдаят мына талаптарды қамтуы қажет:

- қатысымдық мақсаты болуы;
- түпнұсқалық және маңызды;
- оқушылардың кәсіби тәжірибесін ескеруі;
- кәсіби тапсырмаларды шешуі;
- лингвомәдениеттанулық ерекшеліктерін қамтуы керек.

Шетел тілі мұғалімін кәсіби бағытта оқыту- мәселелік тапсырмаларды

(тілдік, қатысымдық, кәсіби сипаттарғы) орындауда және мұғаліммен мәселелік жағдаяттарды құрастыру үшін қажетті білім, дағды және сөйлеу қатысымдық іскерліктерінің қалыптасуын талап етеді.

Психологиялық әдебиеттердің талдаулары мен зерттеулері

көрсеткендей ойлаудың белсенді түрлері мәселелік жағдаяттар мен тапсырмаларды шешу кезінде пайда болады.

С.Л. Рубинштейннің пікірінше, мәселелік жағдайт бірнеше элементтерден құралады, олар анық емес және де олар белгісіз бір мәселені алға тартады, сол түйінді немесе элементті шешуді қажет етеді.

Окушыга әрекет етудің жаңа тәсілдерін іздестіруге немесе менгерген тәсілдерді қолдана отырып жаңа үйлестік табуга тұра келеді.

Мәселелік тапсырмаларды шешу- сәйкес білімдерді (пәннік, тілдік, әдістемелік, энциклопедия, әлеуметтік және т.б.) қолдануды, қалыптаскан тәжірибеге сүйенуді, алынган және корытылған білімді қолдана білуді окушыга мәселені шешуде белсенділік танытуды талап етеді. Білім ойлау үрдісінің нәтижесі екенин ұмытуға болмайды.

С.Л. Рубинштейннің пайымдауынша «ойлау үрдісі- талдау мен жинақтау- білімнің бір мезгілдегі қозғалысқа түсі; бұл ойлаудың мазмұндық жагы болып табылады, ал білімді менгеру ойлаусыз жүзеге аспайды. Білімді менгеру үшін алдымен ой елегінен өткеріп талдап және жинақтап барып менгереміз». [15].

Казіргі зерттеушілер окушылардың өзіндік әрекетін – оку әрекетінің жогарғы түрі деп санайды.

Педагогикалық және әдістемелік әдебиеттерде- оку әрекеті қебінесе оку тапсырмалары жүйесі ретінде қарастырылады.

Осылайша Л.Д. Столаренконың пайымдауынша, оку әрекетін жеке қарастырмау керек, оку жағдаятының мән-мәтінінде қарастыру қажет.

Оку тапсырмалары Н.А. Леонтьевтың анықтауынша, белгілі бір жағдайға негізделген мақсат. Оку тапсырмасы, белгілі бір қарама-қайшылығы бар мәселенің шешімін табуга және мақсатқа жетуге алып келетін оку тапсырмасы ретінде беріледі. Оку тапсырмасында мәліметтің бір бөлігі гана беріледі, бұл ақпараттың курделі жүйесі, қалған бөлігін окушыга кисынды ойлау әдісімен, тапсырманы шешуді ұйымдастыра және жоспарлай отырып шешуге тұра келеді. [16]

Казіргі зерттеушілердің зерттеулеріне сай оку тапсырмаларының түрлері:

1.кәсіби-мәнді типтік тапсырмалар

2. прагматикалық-кәсіби бағдарлы тапсырмалар болып табылады.

Типтік тапсырмалар- тәжірибелік мақсатты болуымен сипатталады, менгерілген оку материалына тірек болады. Окушыга мәлім әрекет тәсілдердің қомегімен жүзеге асырылады.

Прагма-кәсіби бағдарлы тапсырмалар – кәсіби бағыттылығымен сипатталады, жағдаятқа негізделеді. [17].

Окушыдан мәселені өз бетімен анықтау іскерлігін, мәселені шешу бағдарламасын құруды талап етеді, сонымен қатар окушыдан мәселені шешуде шыгармашылық талап етеді. Мысалы: Сіз «Білім беру жүйесіне ұлттық және халықаралық стандарттарын енгізу мәселелері» атты ғылыми конференцияга қатыспақшысыз. Қазақстандағы білімді интернационалдандыру туралы не айтар едіңіз?

Осылайша мәселелік тапсырмаларды шешкенде сөз ойлау әрекеті маңызды болады. Мәселелік жағдаятты шешу барысында окушы жаңа ақпаратпен танысып, зерттелетін мәселелеге байланысты жаңа фактілермен жаңа жақтарын ашуға тырысады. Оку-танымдық үрдіс, ал тапсырманы шешуді-әрекет ету үрдісінде тәжірибелік мақсатқа бағытталған білімді менгеру деп атауга болады.

ӘДЕБІЕТ

- [1] Тыныштықбаева А.Б. Методика формирования умений профессионального общения на иностранном языке у студентов технического вуза (английский язык). дисс. канд. пед. наук.-Алматы, 1999. - 183-184 б.
- [2] Кулибаева Д.Н. Инновационная модель формирования международно- стандартных уровней владения иностранным языком в условиях школ международного типа. Алматы, Атамұра, 2002. – 216б.
- [3] Колкер Я.М., Устинова Е.С. Как достигается сотрудничество преподавателя и обучаемого? // ИЯШ -2000.- №1.- 29 б.
- [4] Кунанбаева С.С. Теория и практика современного иноязычного образования. –Алматы, 2010.-344 б.
- [5] Қасенова Да.А. Шетел тілін оқыту әдістемесінде коммуникативті біліктілікті қалыптастырудың артықшылықтары мен принциптері //Мектептегі шетел тілі. - 2010.-№1.- 28-32 б.
- [6] Бим.И.Л. Цели обучения иностранным языкам в рамках базового курса//ИЯШ- 1996 № 1,48-52-б.
- [7] Бим И.Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблема школьного учебника. –М.: Русский язык, 1977.-288-б.
- [8] Пассов Е.И., Стоянский А.М. Ситуация речевого общения как методическая категория//ИЯШ.1989.№2, 18-22-б.
- [9] Мыльцева А.Н. Система языкового образования в неязыковых специализированных вузах.-М.-2001.-178 б.
- [10] Отеберген Ж.Т. Мәденитаралық қарым-қатынас субъектілерін қалыптастырудың жағдаяттарын қарастыру ерекшеліктері. Халықаралық ғылыми-тәжірибелік конф. материалдары. Алматы, 2010, 372-375 б.
- [11] Пассов Е.И. Теоретические основы обучению иноязычному говорению.- Воронеж: Изд.-во ВГУ, 1983.-199-б.
- [12] Арыстанов М.Ж., Пидкасистый П.И., Хайдаров Ж. С. Проблемно-модельное обучение: вопросы теории и технологии.- Алма-Ата: Мектеп, 1980.
- [13] Леонтьев А.А. Национально-культурная специфика речевого поведения.-М.: Наука, 1972.- 66 –б.
- [14] Рогова Г.В., Рябинович Ф.М., Сахарова Т.Я. Методика обучения иностранным языкам в средней школе.- М.: Просвещение, 1991.-287-б.
- [15] Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии.-М.:Изд-во Питер,2000.-712-б.

- [16] Леонтьев А.А. Национально-культурная специфика речевого поведения.-М.: Наука, 1972.- 56 -б.
[17] Кузнецова Т.Д., Селиверстова И.А. Способы реализации интегрированного подхода к учебному процессу в иноязычном образовании.- Материалы республиканской научно-практической конференции «Актуальные проблемы гуманизации педагогического процесса: теория и практика», Вестник КазУМОиМЯ им. Абылай хана, 2012. №1 (26).-132-136 -б.

REFERENCES

- [1] Tynyshtykbayeva A.B. Metodika formirovaniya umenij professional'nogo obshcheniya na inostrannom yazyke u studentov tekhnicheskogo vuza (anglijskij yazyk). diss. kand. ped. nauk.-Almaty, 1999. - 183-184 b.
[2] Kulibayeva D.N. Innovacionnaya model' formirovaniya mezhdunarodno- standartnyh urovnej vladeniya inostrannym yazykom v usloviiyah shkol mezhdunarodnogo tipa. Almaty, Atamyr, 2002. – 216b.
[3] Kolker Y.A.M., Ustinova E.S. Kak dostigaetsya sotrudnichestvo prepodavatelya i obuchaemogo? // IYASH.2000. №1.29 b.
[4] Kunanbaeva S.S. Teoriya i praktika sovremennoj inoyazychnogo obrazovaniya. –Almaty, 2010.-344 b.
[5] Qasanova D.A. SHetel tilin oktu ədistemesinde kommunikativti biliktilikti қalypqtastyryduq artykshylyktary men principteri //Mekteptegi shetel tili.- 2010.-№1.- 28-32 b.
[6] Bim.I.L. Celi obucheniya inostrannym yazykam v ramkah bazovogo kursa//IYASH- 1996 № 1,48-52-b.
[7] Bim I.L. Metodika obucheniya inostrannym yazykam kak nauka i problema shkol'nogo uchebnika. -M.: Russkij yazyk, 1977.-288-b.
[8] Passov E.I., Stoyanskij A.M. Situaciya rechevogo obshcheniya kak metodicheskaya kategorija//IYASH .-1989.-№2, 18-22-b.
[9] Myl'ceva A.N. Sistema yazykovogo obrazovaniya v neyazykovyh specializirovannyh vuzah.-M.-2001.-178 b.
[10] Otepbergen ZH.T. Mədenitaralyq қатым-қатынас sub"ektilerin kalyptastyryda қatysymdyq söz zhardenattaryn құrastyru erekshelikteri. Halykarałyq gulyymi-təzhiribeli konf. materialdary. Almaty, 2010, 372-375 b.
[11] Passov E.I. Teoreticheskie osnovy obucheniyu inoyazychnomu govoreniju.- Voronezh: Izd.-vo VGU, 1983.-199-b.
[12] Arystanov M.ZH., Pidkasistyj P.I., Hajdarov ZH. S. Problemno-model'noe obuchenie: voprosy teorii i tekhnologii.- Alma-Ata: Mektep, 1980.
[13] Leont'ev A.A. Nacional'no-kul'turnaya specifika rechevogo povedeniya.-M.: Nauka, 1972.- 66 -б.
[14] Rogova G.V., Ryabinovich F.M.,Saharova T.YA. Metodika obucheniya inostrannym yazykam v srednej shkole.- M.: Prosveshchenie, 1991.-287-b.
[15] Rubinshtejn S.L. Osnovy obshchej psihologii.-M.:Izd-vo Piter,2000.-712-b.
[16] Leont'ev A.A. Nacional'no-kul'turnaya specifika rechevogo povedeniya.-M.: Nauka, 1972.- 56 -б.
[17] Kuznecova T.D., Seliverstova I.A. Sposoby realizacii integrirovanogo podhoda k uchebnomu processu v inoyazychnom obrazovanii.- Materialy respublikanskoj nauchno-prakticheskoj konferencii «Aktual'nye problemy gumanizacii pedagogicheskogo processa: teoriya i praktika», Vestnik KazUMOiMYA im. Abylaj hana, 2012. №1 (26).-132-136 -б.

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА ОСНОВЕ ПРАГМА-ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ ЗАДАЧ

Г.О. Шалшыкбаева¹, Р.М. Бахтиярова², Е.М. Мауленова³

Казахский Университет Международных Отношений и мировых языков имени Абылай хана^{1,2,3}

Ключевые слова: ситуация, модель, коммуникация, профессиональный , проблемный, коммуникативная компетенция, прагма-профессиональная задача.

Аннотация: В настоящее время образование стало основным элементом социальной структуры, из-за усиления социальной роли образования в мире. Современный образовательный процесс ориентирован в первую очередь на индивидуальные способности учащихся, на учет их интересов и стремлений, мировоззрения в сочетании с целями развития коммуникативной компетентности. В соответствии с требованиями современного преподавания иностранного языка, освоение передовых технологий, средств обучения является наиболее важным в стране и является одним из наиболее актуальных вопросов.

Моделируя разные реальные ситуации общения на уроке преподаватель создает условия в которых студенты учатся найти решение разнообразных задач, развиваются творческие способности студентов и формируется их профессиональная компетентность. Таким образом, обучение иноязычной культуре и языку, построенное на коммуникативной основе, расширяет возможности предмета в решении этих задач и студенты приобретают как теоретические знания, так и практические навыки.

В работе также рассмотрено формирование коммуникативной компетенции на основе прагма-профессиональных задач на уроках иностранного языка.

Поступила 25.04.2016 г.